Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITET

[Föreningen för kvinnans politiska rösträtt] (Bl.) Statsr. & L. Acta

Flygblad N:o 6.

Utgifvet af

Föreningen för kvinnans politiska rösträtt i Stockholm.

Lärdomar af den kvinliga rösträttsrörelsen.

Följande rader äro nedskrifna under intryck af studier i den anglosachsiska rösträttsrörelsens historia och återgifva till största delen afslutningen på ett anförande vid rösträttsmötet i Stockholm den 3 maj 1905. Halft omedvetet för mig själf kom det att ligga ett slags »ve de besegrade» bakom orden. Sedan dess ha världshändelserna hopat sig, och dagspolitiken erbjuder nu ett åskådningsmaterial för studier, sådant vi icke haft maken till sedan Napoleonstiden. Den nu pågående lifliga petitionsrörelsen för kvinnans rösträtt är, äfven den, i stort sedt en återverkan af dessa händelser, och den visar, glädjande att säga, att de svenska kvinnorna därur dragit samma lärdom, som med hvarje dag allt starkare tycks tränga sig på hela vårt politiska lif, nämligen att *endast de efterblifna varda de besegrade.*

Egendomligt nog tycks det emellertid icke som om den nuvarande regeringen riktigt insåge sanningen af denna sats, hvilken dock, enligt vårt förmenande, för en liberal styrelse borde synas självklar som ett axiom. Man hade hoppats, att denna regering skulle våga draga konsekvenserna ur sina egna teorier om rättvisa och anse, att hvad vi nu förnämligast behöfva äro de stora, vida synpunkterna. Men den skrifvelse, som statsminister Staaff å regeringens vägnar uppläste till svar å de petitioner om kvinnans rösträtt, hvilka af fyra olika deputationer den 13 sistlidne december framlämnades till k. maj:t, visar tillfyllest, att de små partihänsynens förfäktare icke äro till finnandes endast bland första kammarens ultra-konservativa ledare. En »slutgiltig» och »genomgripande» lösning af rösträttsfrågan ha vi alltså icke att vänta från denna ministär, som dock, enligt hvad det liberala partiet förmenar, blifvit tillsatt på detta program.

Då sålunda anhängarna af kvinnans politiska rösträtt kunna berömma sig af att vara de enda, som i rösträttsfrågan icke svikit de frisinnade idealerna, borde det bland dem icke råda någon tvekan om taktiken. Långt ifrån att regeringens hållning skulle

på dem inverka förlamande, bör den tvärtom blifva dem en signal till allt ihärdigare kamp. Den kvinliga rösträttsrörelsens historia har härvid åtskilliga nyttiga lärdomar att gifva.

* * *

Hvad som frapperar vid en öfverblick af den kvinliga rösträttsrörelsen i England och Amerika, är först och främst de principer, hvarpå man grundar den. Hur praktiska amerikanarne än må vara — för sina unga historiska traditioner ha de dock en vördnad, som förefaller oss gränsa till principrytteri, och det är icke möjligt att tala om rösträtt i någon amerikansk stat, utan att utgå från »declaration of independence», oafhängighetsförklaringen af 1776, som bl. a. förklarar, att alla människor äro skapade att vara likar och med vissa oförytterliga rättigheter, till hvilkas betryggande styrelser äro inrättade, hvilka härleda sin makt från de styrdas samtycke och icke kunna till sammansättningen ändras annat än i enlighet med dessa principer.

Likheten mellan denna oafhängighetsförklaring och franska revolutionens förklaring af de mänskliga rättigheterna är ju påtaglig; den är äfven naturlig, eftersom de båda öst ur samma källa, nämligen upplysningstidens, särskildt Rousseaus åsikter. Lika påtaglig är också dessa åsikters omedelbara tillämplighet på den kvinliga rösträtten. I själfva verket kan man säga, att denna i Amerika har den stora förmånen att grunda sig omedelbart på just de principer, hvarpå landets förvaltning i sin helhet hvilar. Faktiskt söker sig också hvarje nytt rösträttskraf i Amerika, vare sig »kvinligt» eller ej, tillbaka till denna källa, och motståndarne till dylika kraf känna sig alltid ganska besvärade af att sålunda, blott och bart genom sin opposition, på visst sätt nödgas förneka konsekvenserna af grundlagsstiftarnes vördnadsvärda verk. Aldrig framträdde heller amerikanarne mer inkonsekventa och mindre till sin fördel, än då det gällde negrernas rösträttssak, som efter slafkriget af republikanerna trumfades fram »quand même». Då var det icke längre tal om *mänskliga* utan endast om *manliga* rättigheter, och där kvinnorna hänvisa till oafhängighetsförklaringen, svara de abolitionister, hvilka förut, så länge kvinnans rösträttsfråga icke varit aktuell, varit som ifrigast vid försvaret af denna, att det härvidlag måste gälla endast sådana, som icke kunde erhålla beskydd utan rösträtt, nämligen negrerna; kvinnorna hade ju däremot just i männen sina naturliga beskyddare! D. v. s., man resonnerar icke längre med »naturliga, oförytterliga rättigheter, lika för alla», utan med *klassintressen:* den som förefaller att ha starkaste intresset af att äga dessa rättigheter, han bör också ha dem, de öfriga få vänta. »När negern har fått sin rösträtt, blir det er tur», sade den store liberale folktalaren Horace Greeley till kvinnorörelsens förkämpar.

Men negern fick sin rösträtt, och kvinnorna fingo vänta . . . Hvarför? Man hade icke gärna kunnat som försvar för att negern föredrogs ha panna att hänvisa till någon den hvita kvinnans intellektuella eller moraliska underlägsenhet, ty äfven de, som kämpade ifrigast för negerns rösträtt, visste till fullo, att någonting okunnigare, råare och mera i saknad af moralbegrepp än negrerna vid denna tid icke fanns bland Förenta Staternas medborgare. Att den rösträtt man så brådstörtadt gifvit dem, i ett par stater användes på det sätt, att man efter några år var tvungen att inskränka den till skydd för statens kassor och privat äganderätt, är också ett faktum, som just icke hedrar de amerikanska statsmännens förtänksamhet. Det är å andra sidan ett faktum, att åren efter kriget medförde ett uppsving i de amerikanska kvinnornas uppfostran och utveckling, sådant som knappast något annat land sett maken till. Statistiken af år 1900 visar tydligt, att de amerikanska kvinnorna i fråga om högre bildning äro männen öfverlägsna, såsom också naturligt är i ett land, där de flesta manliga krafter lockas till affärsvärlden. Se här ett par fakta:

I de högre läroverken 58 % flickor, 42 % gossar. 39,000 kvinnliga studenter mot 22,000 manliga. 70 % af folkskolans lärarekrafter kvinnliga etc.

Att Förenta Staternas kvinnor i genomsnitt äro nyktrare och sedligare än männen, har heller ingen förnekat. Hvarför nekar man dem då rösträtt?

Innan vi öfvergå till besvarandet af denna fråga, låt oss först kasta en blick på utvecklingen i England!

I statsförfattningsfrågor äro engelsmännen utan tvifvel ännu mera praktiska än amerikanarna. Den engelska »Declaration of rights» är helt enkelt en samling lagar, men bjuder icke på allmänna resonnemanngер öfver dessa, och det är ju engelsmännens evärdliga stolthet, att franska revolutionens idéer, som äljest tryckt sin prägel på de flesta europeiska författningar, gått England spårlöst förbi, eftersom engelsmännen redan långt innan Montesquieu och Rousseau sågo dagen, hade sin lagbundna frihet. Äfven en så liberal man som Stuart Mill säger, då han 1866 kommer med sin första motion om kvinnans rösträtt, följande nyktra ord:

»Jag menar icke, att politisk rösträtt eller någon annan offentlig funktion är en abstrakt och oafhändelig rättighet och att det vore en personlig orätt mot någon att undanhålla honom denna rätt. Det är att fullkomligt missförstå min argumentering, om man tror, att detta är min åsikt. Jag förordar rösträtt för kvinnorna endast på grund af att jag anser det vara i öfverensstämmelse med vårt eget intresse . . . att de få denna rätt.»

Ovillkorligen förefaller det, som om Stuart Mill här, för så vidt han ansluter sig till någon bestämd statsrättsteori, motiverar sitt rösträttsbehof med *statsintresset* — en åskådning, som i de amerikanska debatterna om kvinnans rösträtt verkligen också kommer fram hos en och annan medlem af det demokratiska partiet, men

alltid föranleder, att den kätterske förfäktaren däraf blir kallad till ordningen med kraftiga hänvisningar till författningens bibeltext, oafhängighetsförklaringen. Det är, som bekant, denna teori, hvilken betraktar rösträtten som en funktion i statens tjänst och därför anser att den förhandenvarande statsmakten har rätt att af dess utöfvare kräfva särskilda kvalifikationer, ungefär som för ämbeten, om också icke af så spreciell art. Att engelsmännen faktiskt aldrig antagit teorien om rösträtten som en mänsklig rättighet, det framgår också däraf att, trots all deras »frisinthet», full allmän rösträtt ännu icke är genomförd i England, om än ställningen i praxis ligger den allmänna rösträtten bra nära. Där gäller nämligen det s. k. bostadsstrecket, som gör egen bostad, förhyrd, eller icke, till villkor för rösträtt.

Hvilka teorier man nu än i England må ha antagit som grundval för kravet på kvinnans rösträtt — faktiskt är, att hon vid de senare rösträttsreformerna alltid fått stå tillbaka, först 1867, för industriarbetarne och sedan, 1884, för jordbruksarbetarne. Alltid har det gällt: dessa först; sedan kommer er tur. Och för hvar gång har det visat sig, att kvinnornas ställning, långt ifrån att vinna något på rösträttens utsträckning, faktiskt blifvit än sämre. De orepresenterade bli ju alltid för att kunna erhålla sin rösträtt beroende af de representerades nåd, och ju flera dessa representerade då äro, desto flera herrar att vända sig till och desto färre kamrater att vara solidarisk med, hvilket ju måste göra bristen på politiskt inflytande endast desto farligare och mera kännbar.

Härtill kommer emellertid den kända iakttagelsen, att »det bättre alltid är en fiende till det bästa», att halfva reformer ofta förhindra de hela, eftersom på deras genomförande alltid följer en stillaståendets period, då man tröttnat på vidare bråk i saken.

Ju färre individer, som stå nedom strecket, dess mindre ha de därför någon utsikt att observeras af de lyckliga, som nått fram. Och att ensam stå nedom strecket, d. v. s. i detta fall tillsammans med barn, dårar och brottslingar, det måste också högst betydligt minska kvinnans anseende och inflytande som samhällsmedlem.

* * *

Vi ha sett, att utvecklingen, trots den påtagliga olikheten i teorier, i stort sedt varit densamma i England som i Amerika. Hvad är det, som alltjämt ställt dessa länders så högt bildade och samhällsintresserade kvinnor nedom sträcket? Jag tror, att man här förnämligast kan peka på två orsaker:

Dels ha de olika täflande partierna aldrig kunnat beräkna till hvilket parti kvinnorna såsom röstberättigade skulle sluta sig.

Dels och framför allt har frågan om kvinnans rösträtt för männen varit en känslosak, hvilkens afgörande berodde på hvars och ens olikartade erfarenheter i hans hemlif.

Båda orsakerna sammanhänga med hvarandra mer än man måhända tror. Stuart Mills iakttagelse, att de flesta män icke känna andra kvinnor än sina hustrur, har ännu sin fulla giltighet. Men till de kvinliga medlemmarne af sina familjer stå män vanligen snarast i ett instinktivt förhållande, och hur skulle de då öfver hufvud taget kunna göra sig något begrepp om kvinnors ställning till samhällsfrågor och partier? Häraf de konservativas fruktan, att kvinnorna samt- och synnerligen skulle följa de »radikala omstörtarna», och de liberalas fruktan, att de skulle skapa ett »klerikalt parti», som det heter med en från Frankrike importerad tankegång. Häraf det ständiga talet om hur Gud anvisat kvinnan hennes särskilda område, nämligen hemmet, hvilket hon egentligen aldrig får öfverskrida, om hon icke vill riskera sin kvinlighet; däraf också detta sätt att tala, som om icke blott alla kvinnor vore gifta, utan också alla dessa gifta kvinnor under hela sitt lif vore mödrar och mödrar till mycket små och hjälplösa barn. Häraf också denna märkliga riksdagspoesi, besläktad med de öfliga skåltalen för kvinnan, hvilka ju allesammans, om de vore riktigt ärliga, borde sluta som den äkta mannens skål hos fru Lenngren:

»Min hustrus skål, för det hon ej är här!»

Det är dessa tal, där kvinnan är »drottningen i hemmet, furstinnan i söndagsskolan, ängeln i våra hjärtan», men af all makt måste skyddas för det offentliga lifvet, som en senator från Georgien uttalade sig, då frågan om kvinnans rösträtt var före i amerikanska kongressen 1887. Från samma debatt härrör också ett naivt erkännande af att män, när det gäller kvinnofrågan, hvarken kunna eller vilja resonnera med hufvudet. Det är denna gång en senator från Massachusetts, som har ordet:

»Det är omöjligt att frigöra sig från en viss grad af känsla, när man öfverväger denna fråga. Jag hyser medömkan med den man, som kan betrakta hvilken fråga det vara må rörande kvinnans inflytande med affärsmässighetens kalla, torra logik. Hvilken man kan, utan motvilja, vända sina tankar från minnet af en kär gammal farmor eller en bortgången älskad moders milda ord och smekande hand till föreställningen om en kvinlig fredsdomare eller polis? Jag för min del önskar, när jag kommer till mitt hem, — då jag lämnar den skådeplats, där männen täfla med hvarandra om denna lumpna världs s. k. belöningar — jag önskar ej att mottagas med någon kvinlig politisk beskyddares manliga famntag, utan att få möta en sann kvinnas allvarliga, kärleksfulla blick.»

Men på samma gång — hvilket misstroende till kvinnan och kvinnans natur och till familjelifvets förmåga att locka henne? Det är, som om man ansåg, att så fort man icke genom lag stängde alla vägar för henne, skulle hon genast för politiken öfvergifva sin »drottninglika» kallelse; som om kvinnorna icke skulle hålla af sina familjer, annat än om lagen tvingade dem därtill, eller hålla sig hemma, annat än så länge ingen plats för dem fanns utanför hemmet! Tydligen tror man kvinnan härvidlag om mycket

starkare politiskt intresse än mannen, ty hon skulle ju icke nöja sig med att, som de flesta män, i lugn och ro läsa ledarna hemma och så rösta en gång hvart tredje år; hon skulle tvärtom själf skrifva i tidningar, tala på valmöten och företaga agitationsresor!

* * *

Hvad ha vi nu att lära af alla dessa erfarenheter, som delvis redan ha och ännu mera komma att upprepa sig i vårt eget lands rösträttshistoria? Först och främst att icke förlita oss på partier eller tro, att vi kunna obetingadt vinna dem genom att ansluta oss till de respektive rösträttsteorier dessa förfäkta. Ty grunda vi vårt rösträttskraf på teorien om de mänskliga rättigheterna, som liberalerna själfva påstå sig hylla, finns ändå ingenting, som hindrar dem från att be oss uppoffra vår egen sak för att i stället arbeta för dem, som — hvem vet — i en framtid till tack komma att hjälpa till att utestänga oss. Och grunda vi vårt kraf på statsintresset finns intet, som hindrar de konservativa från att säga, endera att vi ännu ej äro till fyllest kvalificerade, eller ock att vi redan äro tillräckligt representerade genom våra män och bröder, åt hvilka vi dock aldrig veta oss ha gett detta uppdrag.

Med klar blick för ställningen skrifver också den outtröttliga ledaren för den kvinliga rösträttsrörelsen i England, Lydia Becker:

»Jag har aldrig tviflat på, hvilket som var framåtskridandets parti, men jag tror, att hvad vår fråga beträffar, så hafva tories och liberalerna ända till på sista tiden — såvida de ej äro det ännu — båda varit så hjälplöst på efterkälken, att det icke varit stor skillnad mellan dem, och jag tror icke, att liberalerna såsom parti vilja lägga två strån i kors för kvinnornas intressen och önskningar eller taga ett steg för att skaffa dem rättvisa. Då detta är min fasta öfvertygelse, måste deras tal om liberalism och kärlek till en på folkets medverkan grundad styrelse och deras principer om rättvisa låta som hån och kunna ej vinna min sympati. Det som är en upphöjd princip, när det gäller män, blir en nyck, om kvinnor fordra att få draga nytta däraf. Det liberala partiet är mera medgörligt, det är allt; och en del af dess medlemmar gifva oss ett snällt, till hälften föraktfullt gillande.»

Det ligger utan tvifvel icke så litet vemod bakom dessa resignerade ord, men så hade ock miss Becker, då hon nedskref dem, en bitter erfarenhet att stödja sig vid. Den slutsats hon drar af sina erfarenheter blir också, för att nu med en lindrig förändring begagna sig af ett gammalt ordspråk — den att »bra kvinna hjälper sig själf».

Tvifvelsutan måste också kvinnorna hjälpa sig själfva på ett vida enigare sätt än någonsin männen det gjort. Så länge vi icke uppträda nära nog alldeles enhälligt, skall man alltid slunga oss i ansiktet, att majoriteten af kvinnor icke önska rösträtt. Så har man gjort i England och Amerika, fast kvinnornas petitioner om

rösträtt där i dimensioner vida öfverträffat alla de manliga rösträttspetitionerna.

Hvarför måste då vi på visst sätt inlägga mera arbete än männen i vår rösträttskamp? Helt enkelt därför att vi ha starkare krafter än de att kämpa mot. Visserligen tro vi ju inte som en del af våra motståndare, att vi strida mot Gud och naturen, ty trodde vi det, då skulle vi genast nedlägga kampen i full förvissning om dess lönlöshet. Vi äro nämligen, åtminstone att döma af våra motståndares synbara fruktan för vårt framträngande, kanske rent af något vissare än de om dessa höga makters seger här i världen. Men ha vi icke Gud och naturen till motståndare, så ha vi dock männens föreställningar om Gud och naturen, d. v. s. mycket af deras religiösa och kvinnopsykologiska föreställningar att bekämpa, och dessa höra ju till de gamla helgade områden, dem man gärna vill ha i fred.

* * *

Ha kvinnorna då verkligen förlorat pieteten för hem och familjelif, eftersom de i så mångt och mycket visa sig afvika från dessa häfdvunna föreställningar, när de själfva få ett ord med i laget angående sin bestämmelse? Eller är det icke snarare så, att vi i stället söka göra verklighet af Geijers ädla ord:

»Det fordras känslan af det enskilda välordnade lifvets hela oskuld, det fordras känslan af naturens egen rätthet och enfald för att kunna förstå det minsta af den konstiga byggnad, som kallas stat».

Geijer jäfvade icke dessa ord, då han senare, utan någon som helst fruktan för konsekvenserna af den personlighetsprincip han så varmt omfattade, förklarade kvinnor berättigade att rösta, fast han ansåg, att de, såväl som präster och lärare, frivilligt för uppfostrarkallets skull borde afstå från sin rätt. Ty är det icke just »naturens egen rätthet och enfald», som placerat män och kvinnor i samma värld, i samma stat, i samma hem? Är det icke onatur att betrakta kvinnorna såsom en särskild klass i motsats mot t. ex. arbetare eller medelklass? Det är icke naturen, som anvisat könen skilda sfärer, men väl har naturen gett dem skilda anlag och uppgifter inom samma sfär, och jag är viss om att vi fylla naturens bud bäst, om vi här som på andra områden gifva så stort svängrum som möjligt åt de speciella anlagen. Först på det sättet kunna vi komma till klarhet om hvad som bäst passar den ena och den andra. Först på det sättet kunna vi också uppnå den samhällets demokratisering, hvarom förfäktarne af den allmänna rösträtten så mycket tala. Amerikanerna uttala icke sällan en viss leda vid denna demokratisering, och vi kunna ej undra därpå med det korruptionssystem, som hos dem i det politiska lifvet är rådande. Men utan tvifvel gjorde man klokt i att vänta med förkastelsedomar öfver systemet tills slutstenen är satt på detsam-

ma genom framsläppandet af den hälft af medborgare, som nu är utestängd. Innan vi verkligen äga en fullt demokratisk representation, är det för tidigt att klaga öfver demokratiseringens följder.

Än om demokratiseringen kommer att få till följd, att sakkunskapen inom riksdagarna minskas och i följd däraf riksdagarna själfva förlora i betydelse? Utskottsvalen inom vår egen riksdag visa redan i betänklig grad, hurusom partierna där betyda mer än sakkunskapen, hvilken dock just inom utskotten borde vara den ensam bestämmande. Följden häraf kan till sist icke blifva annat än att makten allt mer lägges i den hand, där sakkunskapen måste vara till finnandes, nämligen regeringens.

Men för kvinnorna kan knappast en farligare situation tänkas, än om denna öfverflyttning af en del af riksdagens makt till regeringen skulle få passera, innan de fått den ringaste medbestämningsrätt öfver representationens sammansättning. Kvinnan blefve nämligen i så fall icke lämnad ens i samma ställning som förut, utan »från den, som icke hafver», blefve taget »också det hon hafver». Situationen blefve för kvinnan faktiskt sämre än den nu är, eftersom regeringen då, konsekvent fortgående på den bana, som regering och riksdag tillsammans redan nu inslagit, skulle komma att småningom tillägna sig reglerandet af det ena efter det andra af de områden, som hittills mera varit lämnade åt det enskilda initiativet och därför lättare åtkomliga äfven för kvinlig omdömeskraft och erfarenhet. Vi ha ju sett hur skolväsende och sociala frågor redan nu alltmer dragas under statens hägn. Men på detta sätt blir ju området för »kvinnans stilla inflytande» allt mera minskadt. Och finge en blifvande regering öfvervägande socialistisk anstrykning, hvilket knappast är otroligt, så komme ju staten antagligen att göra intrång äfven på hemmets och hemuppfostrans område. Men i en sålunda vederbörligen maskuliniserad stat komme Demosthenes' naivt cyniska ord om grekerna åter att få gällande kraft: »Taga vi oss hustrur, så är det för att få dugliga hushållerskor och barnaföderskor»; några andra uppgifter blefve nämligen i så fall knappast kvarlämnade åt kvinnan.

Att förekomma en dylik tillbakagång, beror dock framför allt på kvinnorna själfva, och härvidlag är icke allt, ja icke ens det förnämsta sagdt genom ropet på kraftigare agitation. Det finns ett annat ord, som mindre passar för torgen och gatorna än för det inre lifvets stillhet, men som, därest man en gång fått ögat därpå, kvarstår för blicken med något af allvaret i Amiels yttrande, att »blotta aningen om en plikt är bindande». Det ordet heter *självuppfostran*.

Lydia Wahlström.

1001851153

Pris: 10 öre.

Stockholm, Nya Tryckeri-Aktiebolaget. 1906.

GÖTEBORGS STADSBIBLIOTEK